

Komersanta shēmas darbības nosacījumi un shēmas ietvaros izpildāmās procedūras atbilstības kritērijiem apliecināšanai

SATURS

1. Lietotie jēdzieni/definīcijas.....	1
2. Esošā situācija.....	2
3. Tiesiskais ietvars	3
4. Atbilstības apliecināšanas shēmas.....	4
3. Komersanta izstrādātās shēmas ietvaros, kur dalībvalstī tiek noteiktas specifiskas procedūras, kā tiek nodrošināta atbilstības pamatošana un pārbaude.....	4
4.1. Eiropas Komisijas apstiprinātā brīvprātīgā shēma.....	5
4.2. Nacionālā shēma	6
4.3. Uzņēmēju izstrādātā atbilstības apliecināšanas shēma	7
5. Komersantu izstrādātās shēmas aptvērums.....	7
6. Komersanta izstrādātās shēmas nosacījumi.....	8
6.1. Atbilstības ilgtspējas kritērijiem apliecināšana Latvijā audzētām, iegūtām un izmantotām meža biomasas izejvielām.....	8
6.2. Atbilstības ilgtspējas kritērijiem apliecināšana Eiropas Savienībā audzētām, iegūtām un Latvijā izmantotām meža biomasas izejvielām.....	9
6.3. Atbilstība SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem.....	9
6.4. Piegādes ķēdes izsekojamības pārbaude un piegādes ķēdes atbilstības apliecināšana.....	10
6.5. Kurināmā izmantotāja (sadedzināšanas iekārtas operatora) ieviestās procedūras	12
7. Piedāvātais risinājums	12
8. Turpmākās rīcības.....	13
9. Noteikumu turpmākie grozījumi	13

1. Lietotie jēdzieni/definīcijas

‘iekārta’ – ne Eiropas Parlamenta un Padomes 2018.gada 11.decembra direktīvas (ES) 2018/2001 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu¹ (turpmāk – Direktīva 2018/2001), ne Ministru kabineta 2022.gada 2.novembra noteikumi Nr.686 “*Ilgtspējas un siltumnīcefekta gāzu emisiju ietaupījumu kritēriji, no biomasas kurināmā ražotās elektroenerģijas kritēriji un atbilstības minētajiem kritērijiem pamatošanas, apliecināšanas un uzraudzības kārtība*”² (turpmāk – Noteikumi) nedefinē ‘iekārta’.

Vienlaikus likumā “Par piesārņojumu”, kas šobrīd ir galvenais tiesību akts, kas regulē Eiropas Savienības Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (turpmāk – ES ETS) darbības Latvijā, 1.panta

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02018L2001-20220607&qid=1659083814093>

² <https://likumi.lv/ta/id/336963-noteikumi-par-ilgtspējas-un-siltumnīcefekta-gazu-emisiju-ietaupijuma-kriterijiem-no-biomasas-kurinama-razotas-elektroenerģijas>

> 5 MW	69	25,33	17237,93	0,68	9,18	276,92	17550,04	83,8%
> 10 MW	46	20,77	14800,71	0,68	9,18	274,49	15105,83	72,2%
> 20 MW	17	0,13	9114,65	-	-	96,37	9211,16	44,0%

Latvijā pārveidošanas sektorā enerģijas ražošanai stacionārajās sadedzināšanas iekārtās netiek izmantots bioloģiskais šķidrās kurināmais.

Ņemot vērā 1.tabulā iekļauto, Latvijā pārveidošanas sektorā jau šobrīd 44% no pārveidošanas sektorā patērētā meža biomasas kurināmā ir jāatbilst ilgtspējas kritērijiem, bet nākotnē – kad stāsies spēkā grozījumi Direktīvā 2018/2001, kuri varētu stāties spēkā 2023.gadā un būs ieviešami nacionālajā normatīvajā regulējumā līdz 2024.gada 31.decembrim (tātad būs piemērojami no 2025.gada 1.janvāra) būs jāatbilst jau 72,2%.

Latvijas Bioenerģijas asociācijas biedri laika posmā no 2022. gada maija līdz 2022. gada oktobrim (6 mēnešu periods) ir iepirkuši tikai Latvijas izcelsmes koksnes kurināmo. Koksnes tirgū ir pieejama arī koksne no kaimiņvalstīm: Lietuvas, Igaunijas, Zviedrijas un citām tuvējām valstīm.

3. Tiesiskais ietvars

Direktīvas 2018/2001 29.pants noteic, ka biomasai ir jāatbilst ilgtspējas un siltumnīcefekta gāzu emisiju ietaupījumu kritērijiem (turpmāk – kritēriji), lai:

- to varētu ņemt vērā Latvijas atjaunojamās enerģijas īpatsvara aprēķināšanā;
- to varētu ņemt vērā degvielas piegādātājiem noteikto atjaunojamās enerģijas pienākuma izpildē;
- tai varētu piešķirt tiesības saņemt atbalstu par biomasas patēriņu un izmantošanu

Savukārt Komisijas 19.12.2018. Īstenošanas regulas (ES) Nr. 2018/2066 “Par siltumnīcefekta gāzu emisiju monitoringu un ziņošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/87/EK un ar ko groza Komisijas regulu Nr. 601/2012”³ 38.pants nosaka, ka:

- **sākot ar 01.01.2023.**, visiem ES ETS iekļautajiem **komersantiem jāpamato to enerģijas ražošanā izmantotā bioloģiskā šķidrā kurināmā, biomasas kurināmā** (t.sk. biogāzes) **atbilstība ilgtspējas kritērijiem**, kas noteikti direktīvas Nr.2018/2001 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu) 29.panta 2.-7. un 10.punktā;
- **ja atbilstību nevar pierādīt, tās oglekļa saturu uzskata par fosilo oglekli** (t.i., kurināmo uzskata par fosilo kurināmo).

Noteikumu 5.punkts cita starpā noteic, ka biomasas kurināmiem ir jāatbilst kritērijiem, ja tos izmanto elektroenerģijas, siltumenerģijas, dzesēšanai vai saldēšanai nepieciešamās enerģijas ražošanas iekārtās vai degvielu ražošanas iekārtās, kuru kopējā nominālā ievadītā siltuma jauda ir 20 megavati (MW) vai lielāka cieto biomasas kurināmo gadījumā. Šis punkts nav attiecināms uz ES ETS iekārtām.

³ konsolidētais regulas teksts, tostarp grozījumi 2022/388:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02018R2066-20220828>

Direktīvas 2018/2001 grozījumi, kas stāties spēkā 2023.gadā, noteiks, ka iekārtām, kas ražo elektroenerģiju, apkuri un dzesēšanu ar kopējo nominālo siltuma jaudu no 10 līdz 20 MW, dalībvalstis var izveidot vienkāršotas valsts pārbaudes shēmas, lai nodrošinātu atbilstību kritērijiem.

Direktīvas 2018/2022 30.panta 3.punkts noteic dalībvalstīm pienākumu:

- veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka uzņēmēji iesniedz ticamu informāciju par atbilstību
- nodrošināt, ka uzņēmēji iesniedz visus datus, kas izmantoti pierādījumiem
- pieprasīt uzņēmējiem nodrošināt pierādījumu novērtēšanai neatkarīgu auditu, kas veikts atbilstoši kādiem standartiem, un pierādīt to, ka minētie auditi ir veikti.

Tādējādi ir saprotams, ka ir:

- jāizveido sistēma uzņēmēju sniegtās informācijas ticamības pārbaudei;
- jānosaka pienākums uzņēmējiem nodrošināt atbilstības pamatojumu auditēšanu, ko veiktu neatkarīgi auditori
- jānosaka standarti saskaņā ar kuriem minētie pierādījumi tiek auditēti vai jāizveido nacionālais standarts, pēc kā pārbaudīs uzņēmumu savākto un glabāto informāciju, ka arī izveidoto sistēmu, kas apliecina direktīvas punktā minētās prasības.

4. Atbilstības apliecināšanas shēmas

Latvijā meža nozari regulē virkne normatīvo aktu, kuri nodrošina ekonomiski, ekoloģiski un sociāli ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu un resursu ieguvu. Normatīvā vide reglamentē vienlīdzīgus nosacījumus visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, neraugoties uz īpašuma veidu. Meža likumdošana galvenokārt ietilpst Zemkopības ministrijas kompetencē, kas ir arī galvenā iestāde, kura atbild par politikas veidošanu. Valsts meža dienests (VMD) nodrošina meža un meža nozares ilgtspēju, uzraugot ar meža apsaimniekošanu saistošo reglamentējošo normatīvo aktu prasību ievērošanu, piedalās meža nozares politikas veidošanā un ieviešanā, kā arī uzrauga, kā tirgus dalībnieki, kas laiž tirgū kokmateriālus un koksnes izstrādājumus, kā arī tirgotāji un pārraudzības organizācijas ievēro tiem noteiktās prasības.

Meža biomasa, kura tiek iegūta Latvijā, ievērojot normatīvo aktu prasības, atbilst Noteikumos definētajiem ilgtspējības kritērijiem. Tomēr normatīvos aktos uzņēmējiem nav noteiktas prasības attiecībā uz piegādes ķēdēm un SEG emisiju aprēķiniem, tādēļ atbilstoši Noteikumiem uzņēmumi, kuri enerģijas ražošanai daļēji vai pilnībā izmantoto meža biomasu un kuru nominālā kopējā elektroenerģijas un siltumenerģijas jauda pārsniedza 20 MW, atbilstības apliecināšanu veic:

1. Eiropas Komisijas apstiprinātas brīvprātīgās shēmas⁴ ietvaros, kur kā sertificēšanas institūcijas tiek izmantotas Latvijā akreditētas vai citā Eiropas Savienības valstī akreditētas vai atzītas sertificēšanas institūcijas, un/vai
2. Citas ES dalībvalsts nacionālās shēmas, ko ir apstiprinājusi Eiropas Komisija ietvaros, un/vai
3. Komersanta izstrādātās shēmas ietvaros, kur dalībvalstī tiek noteiktas specifiskas procedūras, kā tiek nodrošināta atbilstības pamatošana un pārbaude.

⁴ https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/bioenergy/voluntary-schemes_en

Siltumnīcefekta gāzu emisiju aprēķinā⁵ komersantam jāņem vērā, ka:

- Emisijas var aprēķināt, izmantojot gan faktiskās vērtības, gan Direktīvas 2018/2001 VI pielikuma C daļā minētās dezagregētās standartvērtības;
- Emisijas var aprēķināt, izmantojot pilnībā faktiskās vērtības, bet to var veikt tikai meža biomasas kurināmā gala izmantotājs, jo ir jāiekļauj arī kurināmā izmantošanas izmaksas;

Noteikumu 2.pielikuma 3.1.punktā ir iekļauta formula, kur vairāki rādītāji attiecas, tai skaitā arī uz biomasas audzētājiem / ražotājiem, piemēram:

e_{ec} – izejvielu ieguves vai audzēšanas emisijas (biomasas audzētājs / ieguvējs)

e_l – gada emisijas, kas rodas, zemes izmantojuma maiņas ietekmē mainoties oglekļa uzkrājumam (biomasas audzētājs / ieguvējs);

e_p – pārstrādes emisijas (biomasas kurināmā ražotājs);

e_{td} – transportēšanas un realizācijas emisijas (kurināmā piegādātājs);

e_u – kurināmā izmantošanas emisijas (kurināmā izmantotājs);

e_{sca} – emisiju ietaupījums no oglekļa uzkrāšanās augsnē, pateicoties uzlabotām lauksaimniecības metodēm (biomasas audzētājs);

e_{ccs} – emisiju ietaupījums, ko nodrošina oglekļa dioksīda uztveršana un ģeoloģiskā uzglabāšana (kurināmā izmantotājs);

e_{ccr} – emisiju ietaupījums, ko nodrošina oglekļa dioksīda uztveršana un aizstāšana (kurināmā izmantotājs);

Meža biomasas kurināmā piegādes ķēdē visiem iesaistītajiem ir jābūt ieviestai masas bilances sistēmai, lai varētu atbilstoši apvienot vai dalīt meža biomasas kurināmā partijas ar dažādām izejvielām, dažādiem kritēriju rādītājiem, lai līdzvērtīgi varētu dalīt vai apvienot kurināmo atbilstoši to ilgtspējas, SEG ietaupījumu, enerģētiskās vērtības un SEG vērtību rādītājiem, t.i. konkrētajam uzņēmējam ir jābūt ieviestai detalizētai uzskaites sistēmai, kas uzskaita ievestās izejvielu / kurināmā partijas, to enerģētiskos rādītājus, to kritēriju rādītājus.

4.1. Eiropas Komisijas apstiprinātā brīvprātīgā shēma

Brīvprātīgo shēmu un nacionālo shēmu darbības nosacījumus atbilstības apliecināšanā noteic Komisijas 2022.gada 14.jūnija Īstenošanas regula (ES) 2022/996 par ilgtspējas kritēriju, siltumnīcefekta gāzu emisiju aiztaupījuma kritēriju un zema netiešas zemes izmantojuma maiņas riska kritēriju verifikācijas noteikumiem (turpmāk – Regula 2022/996).

Atbilstības apliecinājumus aprīte:

- 1) Brīvprātīgās shēmas sertificē uzņēmēju, kas var būt gan meža biomasas kurināmā (kurināmā šķeldas, koksnes granulu uc.) izejvielu audzētājs, izstrādātājs, pārstrādātājs, piegādātājs, gala lietotājs (enerģijas ražošanai), izsniedzot tam ierobežota termiņa (parasti uz vienu vai

⁵ Siltumnīcefekta gāzu emisiju ietaupījumu kritērijiem ir jāatbilst tikai iekārtām, kuras darbību uzsākušas pēc Noteikumu spēkā stāšanās. Grozījumi Direktīvā 2018/2001 atbilstību paredzēs arī esošajām iekārtām, tāpēc nacionālajā procedūrā jau šobrīd jāparedz nepieciešamība nodrošināt arī atbilstību SEG ietaupījumu kritērijiem

pieciem gadiem) sertifikātu⁶ un tādējādi apliecinot, ka konkrētā uzņēmēja ražotais / iegūtais meža biomasas kurināmais atbilst noteiktajām prasībām:

- a. Sertificēšanas ietvaros brīvprātīgā shēmas sertificēšanas institūcijas pārbauda informāciju par meža biomasas kurināmā piegādātājiem līdz pat pirmajam savākšanas punktam⁷;
 - b. Sertificēšanas ietvaros tiek pārbaudīta izejvielu ieguves valsts un/vai audzēšanas valsts, tās normatīvais regulējums, izejvielu augšanas īpatnības uc.
- 2) Meža biomasas kurināmā ražotājs, pamatojoties uz sertifikātu (ražotnes atbilstības apliecinājumu), katrai meža biomasas kurināmā partijai izsniedz ilgtspējas apliecinājumu⁸ - digitālā vai papīra veidā sagatavotu pavadzīmi vai rēķinu, kurā norāda atbilstošu sertifikāta atzīmi vai apliecinājuma koka ciršanai numuru, savukārt biomasai, kura iegūta ārpus meža pievieno koksnes izcelsmes apliecinājumu. Minētajam ilgtspējas apliecinājumam ir "jāiet kopā" ar meža biomasas kurināmā partiju cauri visai piegādes ķēdei arī. Ja meža biomasas kurināmā partija tiek sadalīta vai sajauta ar citu kurināmā partiju, ir jānodrošina atbilstošu iepriekš minēto dokumentu pievienošana.
- 3) Ja sertificēts tiek meža biomasas kurināmā izmantotājs (enerģijas ražošanai), tad enerģijas ražotājs ar savu sertifikātu apliecina izmantotā kurināmā atbilstību. Meža biomasas kurināmā gala lietotājs (enerģijas ražošanai) uzglabā digitālā vai papīra veidā visus pierādījumus, kuri apliecina meža biomasas izcelsmi.

Nemot vērā Direktīvas 2018/2001 un Regulas 2022/996 prasības, ir saprotams, ka meža biomasas kurināmā gadījumā:

- 1) Brīvprātīgā shēma izsniedz sertifikātu (atbilstības apliecinājumu⁹) par atbilstību ilgtspējas kritērijiem;
- 2) Meža biomasas kurināmā ražotājam, izsniedzot ilgtspējas apliecinājumu, tajā jāiekļauj arī siltumnīcefekta gāzu emisiju aprēķins;
- 3) Ilgtspējas apliecinājumā tiek iekļauts apliecinājums atbilstībai ilgtspējas kritērijiem (sertifikāts) un apliecinājums atbilstībai SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem (Noteikumu 19.punkts) (to nosaka aprēķinot SEG emisiju apjomu, ko attiecina pret fosilā kurināmā komparatoru).

4.2. Nacionālā shēma

Eiropas Savienības dalībvalsts nacionālā shēma darbojas pēc tiem pašiem nosacījumiem, kas tiek piemēroti brīvprātīgajai shēmai¹⁰ (skat. 4.1.punktu). Nacionālā shēma ir jāapstiprina Eiropas

⁶ "sertifikāts" ir atbilstības apliecinājums, ko sertifikācijas struktūra izdevusi brīvprātīgas shēmas satvarā un kas apliecina, ka uzņēmējs atbilst Direktīvas (ES) 2018/2001 prasībām (Regulas 2022/996 2.panta 4.punkts)

⁷ "pirmais savākšanas punkts" ir uzglabāšanas vai pārstrādes komplekss, kuru tieši pārvalda uzņēmējs vai cits darījuma partneris saskaņā ar līgumisku vienošanos un kurā izejvielas sagādā tieši no lauksaimniecības biomasas, meža biomasas, atkritumu un atlikumu ražotājiem/radītājiem vai – nebioloģiskas izcelsmes atjaunīgo degvielu gadījumā – no stacijas, kas ražo šādas degvielas (Regulas 2022/996 2.panta 12.punkts)

⁸ "ilgtspējas apliecinājums" ir uzņēmēja deklarācija, kas sagatavota, pamatojoties uz sertifikātu, kuru brīvprātīgas shēmas satvarā izdevusi sertifikācijas struktūra un kurā sertificēta konkrēta ievadresursu vai degvielu daudzuma atbilstība Direktīvas (ES) 2018/2001 25. panta 2. punktā un 29. pantā noteiktajiem ilgtspējas un siltumnīcefekta gāzu emisiju aiztaupījuma kritērijiem (Regulas 2022/996 2.panta 23.punkts)

⁹ sertifikāts" ir atbilstības apliecinājums, ko sertifikācijas struktūra izdevusi brīvprātīgas shēmas satvarā un kas apliecina, ka uzņēmējs atbilst Direktīvas (ES) 2018/2001 prasībām (Regulas 2022/996 2.panta 4.punkts)

¹⁰ Direktīvas 2018/2001 30.panta 6.punkts un Regula 2022/996

Komisijai. Eiropas Komisijas apstiprinātās shēmas ir pieejamas: https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/bioenergy/voluntary-schemes_en

Uz 2022.gada beigām Eiropas Komisija ir apstiprinājusi vienu nacionālo shēmu "Austrian Agricultural Certification Scheme (AACS)"¹¹, kas ir apstiprināta lauksaimniecības izejvielu biomasai¹². Minētā shēma Austrijā bija apstiprināta arī periodam pirms 2021.gada. Citas valstis nav iesniegušas iesniegumus nacionālo shēmu apstiprināšanai.

4.3. Uzņēmēju izstrādātā atbilstības apliecināšanas shēma

Lai gan Noteikumos vai to anotācijā netiek iekļauts nosacījums, ka šis attiecas uz kādu konkrētu biodegvielas vai biokurināmā veidu, tomēr pēc idejas šī iespēja ir domāta tikai attiecībā uz meža biomasas izejvielu kurināmo un **tikai uz Latvijā audzētām, iegūtām un izmantotām meža biomasas izejvielām.**

Ja kāds uzņēmējs izmanto importētas vai ievestas meža biomasas kurināmā izejvielas vai kurināmo, tad attiecībā uz to būs jānodrošina ilgtspējas apliecināšana Eiropas Komisija apstiprinātās brīvprātīgās shēmas ietvaros.

Tādējādi nākamajos Noteikumu grozījumos ir jānoteic, ka komersantu izstrādātā shēma ir attiecināma tikai uz meža biomasas izejvielām.

Vienlaikus uzņēmēju izstrādātās atbilstības apliecināšanas shēmā ir jānoteic nosacījumi un procedūras:

- kā tiks pārbaudīta atbilstība ilgtspējas kritērijiem un emisiju kritērijiem (jaunām iekārtām);
- kā atbilstoši tiek apliecināta atbilstība;
- kā tiek pārbaudīts, ka ka visā piegādes ķēdē tiek izmantota masas bilance;
- kā uzņēmēja iesniegtie pierādījumi tiek neatkarīgi auditēti;
- neatkarīgu auditu atbilstošie standarti.

!!! Attiecībā uz citā ES vai EEZ valstī iegūtu un Latvijā izmantotu biomasas kurināmo, pilna cikla atbilstības apliecināšana jāveic brīvprātīgās shēmas ietvaros, izņemot piedāvāto risinājumu 6.2.punktā, kas noteic citā ES vai EEZ valstī iegūta un Latvijā izmantotā biomasas kurināmā atbilstību tikai ilgtspējas kritērijiem!!!

!!!Uzņēmējs meža biomasas atbilstības novērtēšanai, kura iegūta Latvijā, uzņēmēju izstrādās atbilstības apliecināšanas shēmas ietvaros drīkstēs izmantot sertifikācijas sistēmas, kuras Eiropas Komisija nav apstiprinājusi, ja sertifikācijas pakalpojumus akreditētajās sertifikācijas shēmās, novērtē, sertificē un uzrauga neatkarīgas sertifikācijas institūcijas, iekļaujot novērtējamā atbilstību normatīvajam regulējumam, SEG emisiju aprēķinus un piegādes ķēdes izsekojamības novērtējumu!!!

5. Komersantu izstrādātās shēmas aptvērums

Shēma noteiktu nosacījumus meža biomasas kurināmā izejvielām, kas tiek iegūtas (audzētas un/vai ievāktas / nocirstas), tiek pārstrādātas Latvijā un izmantotas Latvijā.

¹¹ https://www.ama.at/getattachment/c0356f53-148a-4a52-b370-32beb8aa877b/Infosheet_AACS_for_companies_v02_ab_2022_01.pdf

¹² https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2022/1656/oj

Shēma neattiektos uz meža biomasas kurināmā izejvielām, kas:

- tiek iegūtas (audzētas un/vai ievāktas / nocirstas) Latvijā, bet tiek izmantotas ārpus Latvijas;
- tiek iegūtas (audzētas un/vai ievāktas / nocirstas) ārpus Latvijas, bet tiek izmantotas Latvijā;
- tiek iegūtas (audzētas un/vai ievāktas / nocirstas) ārpus Latvijas, tiek pārstrādātas Latvijā un tiek izmantotas Latvijā vai ārpus Latvijas.

6. Komersanta izstrādātās shēmas nosacījumi

Lai komersants varētu izstrādāt savu shēmu un lai harmonizētu šo shēmu darbību, ir nepieciešamas vairākas darbības:

6.1. *Atbilstības ilgtspējas kritērijiem apliecināšana Latvijā audzētām, iegūtām un izmantotām meža biomasas izejvielām*

Konceptā tiek apskatīti 2 varianti:

6.1.1. Zemkopības ministrija ikgadēji apliecina visu Latvijas teritoriju kā atbilstošu Direktīvas 2018/2001 29.panta 6. un 7.punkta / Noteikumu 15.-18.punkta prasībām:

- a. katru gadu izvērtē Latvijas nacionālā līmeņa tiesību aktus, kas piemērojami izstrādes platībām un izvērtē izveidotās uzraudzības sistēmas, kas nodrošina Noteikumu 15. vai 16.punkta prasību izpildi;
- b. Zemkopības ministrija sagatavo izvērtējumu par Latvijas atbilstību Noteikumu 17. un 18.punkta prasībām un to atjaunina, ja nepieciešams;
- c. pieņem lēmumu par Latvijā audzētas un iegūtas meža biomasas atbilstību ilgtspējas kritērijiem un to publisko;

6.1.2. VMD, izsniedzot apliecinājumu koku ciršanai, apliecina konkrētā meža biomasas kurināmā izejvielu ieguves apgabala¹³ līmenī¹⁴:

- a. konkrētās ieguves vietas atbilstību nacionālā vai vietējā līmeņa tiesību aktiem, kas piemērojami izstrādes platībām un izvērtē izveidotās nacionālās vai vietējās uzraudzības sistēmas, kas nodrošina Noteikumu 15. vai 16.punkta prasību izpildi
- b. sagatavo izvērtējumu par ieguves apgabala atbilstību Noteikumu 17. un 18.punkta prasībām un to atjaunina, ja nepieciešams. VMD publisko izvērtējuma rezultātus.
- c. VMD izvērtējumu apstiprina (lēmums) un publisko.

Ātrākai un lietderīgākai procedūras ieviešanai, normatīvajā regulējumā būtu jāvirza 6.1.1.apakšnodalā apskatītais variants atbilstības ilgtspējas kritērijiem apliecināšanai 2023.gadā, ņemot vērā Latvijas teritoriālo platību un normatīvā regulējuma visaptverošo pieeju.

Vienlaikus, lai nacionālā procedūra aptvertu arī pirms 2023.gada iegādātu, bet 2023.gadā izmantotu meža biomasas kurināmo, Latvijas normatīvajā regulējumā jānoteic, ka attiecībā uz 2022.gadu kā

¹³ Noteikumu 2.12. punkts: "ieguves apgabals ir ģeogrāfiski noteikta platība, no kuras iegūst meža biomasas izejvielu, par kuru var iegūt ticamu un neatkarīgu informāciju un kurā apstākļi ir pietiekami viendabīgi, lai varētu novērtēt riskus saistībā ar meža biomasas ilgtspēju un likumību"

¹⁴ Iespējams var noteikt, ka sertificēšana netiek veikta visiem ciršanas apliecinājumiem, bet tikai tiek nogabaliem, kur ciršanas apliecinājums tiek pieteikts teritorijām, kurās atrodas biotopi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, NATURA2000 teritorijas, bioloģiski daudzveidīgi bagāti zālāji, teritorijas ar noteiktiem augšanas apstākļu tipu – kūdrājs, mitrājs, virsājs uc.

atbilstības apliecinājums ir izmantojams Eiropas Komisijas pasūtītais un *Joint Research Centre* veiktais pētījums (REDIIBIO)¹⁵ (turpmāk – JRC pētījums).

6.2. *Atbilstības ilgtspējas kritērijiem apliecināšana Eiropas Savienībā audzētām, iegūtām un Latvijā izmantotām meža biomasas izejvielām*

IZVĒRTĒŠANAI: Zemkopības ministrija pēc iepriekšminētā principa varētu izsniegt apliecinājumus arī attiecībā uz citām Eiropas Savienības dalībvalstīm un Eiropas Ekonomiskās Zonas valstīm, ikgadēji veidot izvērtējumu par to normatīvo un procedurālo atbilstību noteiktajiem kritērijiem. 2023.gadā kā pamatu šai sertificēšanai varētu izmantot JRC pētījumu.

Zemkopības ministrija, veicot atbilstības izvērtēšanu Eiropas Savienībā audzētām, iegūtām un Latvijā izmantotām meža biomasas izejvielām.

Attiecībā uz citā ES vai EEZ valstī iegūtu un Latvijā izmantotu biomasas kurināmo, pilna cikla atbilstības apliecināšana jāveic Eiropas Komisija apstiprinātās brīvprātīgās shēmas ietvaros vai piesaistot pārraudzības organizācijas vai akreditētas sertifikācijas organizācijas.

Akreditētas sertifikācijas organizācijas ir institūcijas, kuras akreditētas Latvijas Nacionālajā akreditācijas birojā saskaņā ar standartu ISO 17065 vai ISO 14065 un saskaņā ar regulu 765/2008. Tāpat ir atzīstamas arī citā ES vai EEZ valstī saskaņā ar minētajiem standartiem akreditētas institūcijas. Šādā gadījumā akreditētas sertificēšanas institūcijas pārbauda un sniedz neatkarīgu par meža biomasas kurināmā izmantotāja piegādes ķēdi, vai tajā tiek izmantota masas bilances sistēma, kā arī pārbauda vai tiek nodrošināta informācijas izsekojamība un ticamība un reizi gadā apliecina atbilstību noteiktajām prasībām.

Atbilstības apliecināšanai var izmantot arī Eiropas Komisijas atzītās pārraudzības organizācijas, kuras nodrošina ES Koksnes regulas (The EU Timber Regulation (EUTR), kuru drīzumā aizstās Atmežošanas un meža degradācijas regula (Regulation on deforestation-free products) atbilstības novērtēšanu. Aktuālo sarakstu ar pārraudzības organizācijām, kas darbojas gan Latvijā, gan citur ES, meklēt Eiropas Komisijas mājaslapā vai VMD mājaslapā.

- Pārraudzības organizācijām ir jāsniedz reizi gadā neatkarīgs novērtējums par uzņēmēja piegādes ķēdes izsekojamības pārbaudi un atbilstību Noteikumiem, kā arī atbilstība SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem.

Tiek piedāvāts šo risinājums iekļaut nākamajās Noteikumu grozījumu redakcijās, ņemot vērā nepieciešamību pēc iespējas ātrāk noteikt nosacījumus attiecībā uz Latvijā audzētās, iegūtas un izmantotas meža biomasas kurināmo.

6.3. *Atbilstība SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem*

Komersantu shēmas ietvaros ir nepieciešams izstrādāt tiešsaistes rīku SEG emisiju aprēķinam, tajā iestrādājot visas formulas (Noteikumu 2.pielikums) un jau iestrādājot noteiktās standartvērtības vai emisiju aprēķinu faktoros (piemēram, piegādes emisiju aprēķins tiktu veikts, ņemot vērā norādīto izejvielu/kurināmā pārvadāšanas attālumu).

Tāpat SEG emisiju aprēķinam būtu izmantojams Regulas 2022/996 VII pielikums.

¹⁵ <https://op.europa.eu/lv/publication-detail/-/publication/1fe27161-abb1-11eb-927e-01aa75ed71a1/language-en>

SEG emisiju aprēķins:

- 6.3.1. Zemkopības ministrija sadarbībā ar LVMI "Silava" ģeogrāfiskajiem apgabaliem aprēķina emisijas no meža biomasas audzēšanas un izstrādes¹⁶ un valsts līmenī aprēķina gada emisijas, kas rodas, zemes izmantojuma maiņas ietekmē mainoties oglekļa uzkrājumam¹⁷. Aprēķinam būtu jāizstrādā tiešsaistes rīks (programma) ar iestrādātām formulām¹⁸.
- 6.3.2. Zemkopības ministrija¹⁹ sadarbībā ar LVMI "Silava" katram ieguves apgabalam ciršanas apliecinājumā aprēķina emisijas no meža biomasas audzēšanas un izstrādes²⁰ un gada emisijas, kas rodas, zemes izmantojuma maiņas ietekmē mainoties oglekļa uzkrājumam⁹ un izstrādā publiski pieejamu SEG emisiju aprēķinu tiešsaistes rīku (programmu) ar iestrādātām formulām.

Ņemot vērā 6.1.1.apakšpunktā iekļauto izvēlēto variantu, tad arī SEG emisiju faktisko vērtību aprēķinam ir jābūt 6.3.1.apakšpunktā iekļautajā variantā.

Rīkā ir jābūt iestrādātam ZM un MZI "Silava" izstrādātajām SEG emisiju aprēķinam emisijām no audzēšanas un iegūšanas (ģeogrāfiskā apgabala līmenī) un emisijas, kas rodas, zemes izmantojuma maiņas ietekmē mainoties oglekļa uzkrājumam (gada emisijas valsts līmenī).

Procedūras ieviešanai normatīvajā regulējumā jāiekļauj pienākums izmantot šo rīku, ja tiek izmantota komersanta izstrādātā shēma un atbilstība SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem jāapliecina ar izdruku no minētā rīka, kuras patiesumu apliecinājis komersants.

Normatīvajā regulējumā ir iekļaujams nosacījums, ka uzņēmēji drīkst izmantot minēto tiešsaistes rīku visā meža biomasas izejvielu piegādes ķēdē (attiecīgi identificējot izejvielas).

6.4. *Piegādes ķēdes izsekojamības pārbaude un piegādes ķēdes atbilstības apliecināšana*

Direktīvas 30.panta 1.punkts noteic pienākumu dalībvalstīm pieprasīt komersantiem izmantot masas bilances metodi, kas ļauj visā piegādes ķēdē izsekot izejvielām no to ieguves punkta līdz to izmantošanas (sadedzināšanas vietai). Noteikumu 27.punkts noteic pienākumu visā piegādes ķēdē izmantot masas bilances metodi.

Piegādes ķēdē ir jābūt iespējams izsekot izejvielām, lai izejvielu maisījumiem varētu noteikt enerģētisko saturu un SEG emisiju rādītājus (vērtības).

Iepriekšminēto nosacījumu īstenošanai konceptā tiek apskatīti 3 varianti:

6.4.1. Akreditētu sertificēšanas institūciju veiktās pārbaudes

Tiek noteikts, ka meža biomasas kurināmā izejvielu izmantotājiem (enerģijas ražotājiem) reizi gadā ir jānodrošina kurināmā piegādes ķēdes auditēšana, ko veiku akreditētas sertificēšanas institūcijas.

¹⁶ Faktisko vērtību vietā mežsaimniecības biomasas audzēšanas un izstrādes radīto emisiju prognozēšanai var izmantot audzēšanas un izstrādes emisiju vidējās vērtības, kas aprēķinātas ģeogrāfiskiem apgabaliem valsts līmenī (Noteikumu 3.pielikuma 6.punkts)

¹⁷ Noteikumu 2.pielikuma 9.punkts

¹⁸ Nosacījums par atbilstību SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem arī esošām iekārtām stāsies spēkā ar Direktīvas 2018/2001 grozījumiem

¹⁹ Nosacījums par atbilstību SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem arī esošām iekārtām stāsies spēkā ar Direktīvas 2018/2001 grozījumiem

²⁰ Izejvielu ieguves, novākšanas vai audzēšanas emisijās ietver emisijas, ko rada pats ieguves, novākšanas vai audzēšanas process; emisijas, ko rada izejvielu savākšana, žāvēšana un uzglabāšana; emisijas no atkritumiem un emisijas noplūdēm ja izejvielas ir atkritumi vai gāzveida vielas; ieguvē vai audzēšanā izmantoto ķīmisko vielu vai produktu ražošanas radītās emisijas, bet neietver izejvielu audzēšanā uztverto oglekļa dioksīda apjomu (Noteikumu 3.pielikuma 4.punkts)

Minētās institūcijas jāakreditē Latvijas Nacionālajam akreditācijas birojam saskaņā ar standartu ISO 17065 vai ISO 14065 un saskaņā ar regulu 765/2008²¹. Tāpat būtu atzīstamas arī citā EEZ valstī saskaņā ar minētajiem standartiem akreditētas institūcijas.

Šādā gadījumā akreditētas sertificēšanas institūcijas pārbaudītu visu meža biomasas kurināmā izmantotāja piegādes ķēdi, vai tajā tiek izmantota masas bilances sistēma, kā arī pārbaudītu vai tiek nodrošināta informācijas izsekojamība un ticamība, un reizi gadā apliecinātu atbilstību Direktīvā 2018/2001 un Noteikumos noteiktajiem nosacījumiem.

Tomēr minētais variants prasītu komersantiem līdzīgi kā brīvprātīgo shēmu ietvaros, sertificēt (auditēt) piegādes ķēdes, kā arī prasītu valsts resoram nodrošināt auditoru akreditāciju. Vienlaikus nav zināms, vai auditori minēto darbību veikšanai vispār gribēs akreditēties.

6.4.2. Nozīmētas institūcijas pārbaudes

Uzņēmēji, kuri nav sertificēti nevienā no brīvprātīgajām shēmām izveido un ievieš piegādes ķēdes sistēmu. Ņemot vērā to, ka konkrētai iestādei būtu jāpārbauda meža biomasas izejvielu piegādes ķēdes, kā arī būtu jāpārbauda komersantu datu un dokumentu izsekojamība, informācijas aprīte un masas bilances izmantošana, šajā variantā tiktu noteikts, ka:

- Uzņēmējiem reizi gadā, lai pārliecinātos par atbilstību izvirzītajām prasībām, jāveic iekšējais audits, nodrošinot taisnīgu un objektīvu auditēšanas procesu (iekšējais auditors var būt arī uzņēmuma darbinieks, kurš veic auditora funkcijas, ja tas var nodrošināt taisnīgu un objektīvu auditēšanas procesu, lai arī tā kvalifikācija neatbilst auditora profesijai). Jāsaglabā dokumentētu informāciju kā pierādījumu par audita veikšanu un audita rezultātiem, pēc pieprasījuma jāizsniedz VMD vai citai kompetentai iestādei izvērtēšanai.
- Nozīmēta valsts institūcija meža biomasas kurināmā ražotājos, kuri nav sertificēti nevienā no brīvprātīgajām shēmām, un ar to saistītajos meža biomasas kurināmā izejvielu izmantotajos (enerģijas ražotājos), izlases veidā pārbaudītu meža biomasas izejvielu piegādes ķēdes, t.sk. datu un dokumentu izsekojamību, informācijas aprīti un masas bilances izmantošanu. Tādā gadījumā VMD apkopotu informāciju par tiem meža biomasas kurināmā ražotājiem, kuri nav sertificēti kādā no brīvprātīgajām shēmām vai tiem nav koksnes piegādes ķēdes sertifikāti, un katru gadu izvēles veidā pārbaudītu (auditētu) daļu no minētajiem uzņēmumiem (tikai tos uzņēmumus, kas piegādā meža biomasas kurināmo iekārtām, uz kurām attiecas Noteikumu nosacījumi). VMD veiktu on-site vizītes, auditējot datu izsekojamību, datu uzskaiti un, galvenokārt, masas bilances piemērošanu. VMD būtu tiesīga veikt papildus pārbaudes, lai pārliecinātos, ka Noteikumu prasības tiek ievērotas. Konstatējot neatbilstību, kompetentā iestāde būtu tiesīga dot norādījumus attiecībā uz uzņēmuma piegādes ķēdes sistēmu un tās efektivitātes uzlabošanu, kā arī piemērot normatīvajos aktos paredzētās sankcijas.

Šajā variantā valsts iestādei būtu jāveic pārbaudes visā meža biomasas izejvielas piegādes ķēdē, t.i. no pirmā izejvielu savākšanas punkta (cirsmas) līdz meža biomasas izejvielu kurināmā izmantošanas vietai, pārbaudot arī starpposmus – meža biomasas izejvielu pārstrādātājus, meža biomasas kurināmā ražotājus, meža biomasas izejvielu vai meža biomasas izejvielu kurināmā uzpircējus un tirgotājus.

Valsts iestādes apliecinās masas bilances izmantošanu, datu izsekojamību un datu ticamību, minēto apliecinājumu attiecinot tikai uz Latvijā audzētu, iegūtu un izmantotu meža biomasas kurināmo.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 765/2008 (2008. gada 9. jūlijs), ar ko nosaka akreditācijas un tirgus uzraudzības prasības attiecībā uz produktu tirdzniecību un atceļ Regulu (EEK) Nr. 339/93

Minētajā variantā auditēšanas pienākumus uzņemt valsts iestādes, vienlaikus paturot iespēju piemērot maksu par minētajiem pakalpojumiem.

6.4.3. Meža sertifikācijas shēmu (piegādes ķēdes sertifikātu) izmantošana

Piegādes ķēdes atbilstības novērtējumu atbilstoši 6.4.1 un 6.4.2 punkta prasībām var neveikt, ja:

- 1) kurināmā piegādātājs, kas ir pēdējais posms piegādes ķēdē pirms kurināmā izmantotāja, piemēram, "kurināmā ražotājs / piegādātājs → sadedzināšanas iekārta", ir sertificēts kādā meža sertificēšanas shēmas ietvaros, piemēram, SBP (kas ir arī apstiprināts kā brīvprātīgā shēma Direktīvas 2018/2001 30.panta ietvaros), PEFC (ir pieteikušies apstiprināšanai kā brīvprātīgā shēma Direktīvas 2018/2001 30.panta ietvaros), FSC.
- 2) Konkrētā kurināmā piegādes ķēdes izsekojamība ir nodrošināta jau citu spēkā esošo tiesību vai normatīvo aktu ietvaros, piemēram Eiropas koksnes regulas (EUTR) ietvaros.

Lai pilnvērtīgi aptvertu visus Latvijas biomasas kurināmā ražotājus un neradītu konkurences kropļojumus, no piegādes ķēdes izslēdzot kādus kurināmā piegādātājus / kurināmā ražotājus, normatīvajā regulējumā ir jāiekļauj 6.4.1. un 6.4.3.apakšpunktā apskatītos variantus, veidojot hibrīdsistēmu – uzņēmumiem, kuri ir sertificēti, piegādes ķēdes izsekojamība un informācijas ticamība ir apliecināma ar sertifikātu, bet uzņēmumiem, kuri nav sertificēti, iepriekšminētais tiek apliecināts ar valsts iestādes izdotu apliecinājumu.

Vienlaikus, lai nacionālā procedūra aptvertu arī pirms 2023.gada iegādātu, bet 2023.gadā izmantotu meža biomasas kurināmo, normatīvajā regulējumā ir jānoteic, ka attiecībā uz uzņēmumiem, kuri ir sertificēti, piegādes ķēdes izsekojamība un informācijas ticamība ir apliecināma ar spēkā esošu sertifikātu (t.i. ar sertifikāta izsniegšanas (jaunākās aktualizācijas) brīdi), vienlaikus attiecībā uz nesertificētiem uzņēmumiem, ir jāizstrādā procedūra, kā tos pārbaudīt *post factum*.

6.5. Kurināmā izmantotāja (sadedzināšanas iekārtas operatora) ieviestās procedūras

Ņemot vērā, ka atbilstības pamatošana ir jāveic sadedzināšanas iekārtas operatoram (kurināmā gala izmantotājam) arī minētajam komersantam būs jābūt ieviestai piegādes ķēdes izsekojamības procedūrai, t.i. ir jābūt ieviestai masas bilancei, kas ļauj izsekot un uzskaitīt izmantotā kurināmā izcelsmei, atbilstībai, enerģētiskai vērtībai, SEG emisiju rādītājiem. Un minētajiem dokumentiem ir jātiek attiecīgi uzglabātiem.

Līdz ar to arī kurināmā gala izmantotājam ir jāievieš procedūras, kuras ES ETS ietvaros varētu pārbaudīt ES ETS emisiju ziņojuma verificētājs vai nozīmēta valsts iestāde.

7. Piedāvātais risinājums

Ņemot vērā šajā konceptā uzskaitītos variantus, tiek piedāvāts Noteikumos noteikt šādu regulējumu, ar kādu tiek apliecināta atbilstība ilgtspējas kritērijiem, SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem, masas bilances izmantošanai, piegādes ķēdes izsekojamības nodrošināšanai:

- 1) Šī koncepta 6.1.1.apakšpunktā iekļautais variants izejvielu atbilstības apliecināšanai;
- 2) Šī koncepta 6.3.apakšpunktā iekļautais pienākums apliecināt atbilstību SEG emisiju ietaupījumu kritērijiem, aprēķinam izmantojot tiešsaistes rīku un pašapliecinot izdruku no tā papīra vai elektroniskā veidā;
- 3) Šī koncepta 6.4.1.apakšpunktā iekļautais variants uzņēmējam, kurš nav sertificēts, un 6.4.3.apakšpunktā iekļautais variants uzņēmējam, kurš ir sertificēts vai kurš darbojas esošā normatīvajā regulējuma ietvaros.

Normatīvajā regulējumā būtu jānoteic arī to, ka šī koncepta 6.4.apakšpunkts nav attiecināms uz tādu meža biomasas kurināmo, kas tiek izmantots uzreiz pēc tā ieguves, piemēram, meža biomasas kurināmais tiek ieguves vietā uzreiz sašķeldots un piegādāts sadedzināšanas iekārtai. Šādā gadījumā būtu kurināmā piegādātājam būtu jāiesniedz kurināmā izmantotājam (ja tie ir 2 atsevišķi uzņēmumi vai atsevišķas personas) apliecinājums par šādu piegādes ķēdi un meža biomasas kurināmā izejvielu apliecinājums koku ciršanai.

7.1. *Atbilstības Noteikumos noteiktajiem kritērijiem apliecinājums*

Atbilstības pamatošanai biomasas gala izmantotājiem būs jāiesniedz ES ETS verificētājiem, kurš nodrošinās gala informācijas pārbaudi, vai Būvniecības valsts kontroles birojs:

- 1) akreditētu sertificēšanas institūciju veiktās pārbaudes apliecinājumus (6.4.1. apakšpunkts) vai apliecinājums par dalību sertificēšanas shēmā (shēmas sertifikāts) (6.4.3.apakšpunkts)
- 2) pierādījumi, ka tiek izmantots tikai Latvijā audzēts, iegūts un ražots meža biomasas kurināmais un līdz ar to pašapliecinājums, ka uz minēto kurināmo ir attiecināms ar ZM rīkojumu apstiprinātais atbilstības apliecinājums (6.1.1.apakšpunkts). Kurināmā izcelsmi var pārbaudīt ES ETS verificētājs.
- 3) pašapliecinājums par atbilstību SEG ietaupījumu kritērijiem, iesniedzot izdruku papīra vai elektroniskā formātā no SEG emisiju ietaupījumu rīka (6.3.apakšpunkts).

Normatīvajā regulējumā ir jāiekļauj nosacījums, ka komersanta iesniegtie pierādījumi atbilstībai tiek neatkarīgu iestāžu auditēti. ES ETS ietvaros šādu pienākumu var noteikt ES ETS verificētājiem, kā daļu no emisiju ziņojuma verificēšanas procesa.

8. Turpmākās rīcības

Shēmu ievieš Zemkopības ministrija, sadarbībā ar padotības vai pārraudzības iestādēm. EM izstrādā priekšlikumus grozījumiem Noteikumos un virza grozījumus tiesību aktu portālā.

9. Noteikumu turpmākie grozījumi

Ņemot vērā no Lietuvas saņemto informāciju par Lietuvas nacionālās procedūras izstrādi, kur atbilstības apstiprināšanu veiks Baltpool attiecībā uz Baltpool biržā iegādāto vai ārpus biržas iegādātu un Baltpool biržā deklarēto meža biomasas kurināmo, Noteikumos būtu iekļaujami nosacījumi, ka šāds kurināmais būtu atzīstams par atbilstīgu Noteikumos un līdz ar to arī Direktīvā 2018/2001 noteiktajiem nosacījumiem. Šobrīd minētie nosacījumi Noteikumos nebūtu iekļaujami, jo Lietuvā tie ir tikai priekšlikumu stadijā un stātos spēkā no 2023.gada 1.maija vienlaicīgi ar LT spēkā stāšanās datumu.

Tad attiecīgi veicot grozījumus Noteikumos, tajos tiktu noteikts sekojošais:

“Ja šo noteikumu 5.punktā minētajās iekārtās tiek izmantots biomasas biržā Baltpool iegādātais vai ārpus biržas darījumā iegādātais un biomasas biržā Baltpool deklarētais biomasas kurināmais, kas ražots no meža biomasas izejvielām, tad šāds kurināmais ir atzīstams par atbilstošu šajos noteikumos noteiktajām prasībām.”